

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГЕРМАНІСТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
Філологічні науки
(мовознавство)

Випуск 89 (2)

Кіровоград – 2010

ББК 81.07; 81.0; 74.261.7
 М 54
 УДК 81.25; 81'27; 44(07)

Наукові записки. – Випуск 89 (2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство):
 У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – 352 с.

ISBN 966-8089-24-3

До наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань різних галузей сучасного мовознавства – лінгвокультурології, дослідження мовних картин світу, етнопсихолінгвістики, психолінгвістики, соціолінгвістики та методики навчання мов і перекладу.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, а також учителів-словесників.

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного
 університету імені Володимира Винниченка
 (протокол № 8 від 22.02.2010 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Олег Семенюк	– доктор філологічних наук, професор
(відповідальний редактор).
2. Григорій Клочек	– доктор філологічних наук, професор.
3. Болеслав Кучинський	– кандидат філологічних наук, професор.
4. Василь Лучик	– доктор філологічних наук, професор.
5. Володимир Манакін	– доктор філологічних наук, професор.
6. Василь Марко	– доктор філологічних наук, професор.
7. Володимир Панченко	– доктор філологічних наук, професор.
8. Валентина Парашук	– кандидат філологічних наук, професор.
9. Василь Ожоган	– доктор філологічних наук, професор.
10. Олег Поляруш	– кандидат філологічних наук, професор.
11. Олена Семенець	– доктор філологічних наук, професор.
12. Олександр Білоус	– кандидат філологічних наук, доцент
(відповідальний за випуск).
13. Тетяна Ліштаба	– кандидат філологічних наук, доцент
(відповідальний секретар).

ISBN 966-8089-24-3

КАРТИНИ СВІТУ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ, ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИКИ (ПРОДОВЖЕННЯ)

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗМІСТУ КОНЦЕПТІВ «НЕВДАЧА» ТА «FAILURE» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІНГВОСВІДОМОСТІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)

Віра КАЛІНІЧЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розглядається специфіка виокремлення когнітивних ознак у процесі описання структури концепту й характеризується інформаційний зміст концептів НЕВДАЧА і FAILURE у мовній свідомості представників української та американської лінгвокультур у зіставному аспекті за результатами психолінгвістичного експерименту.

The article deals with the specifics of identifying cognitive signs in the process of the concept structure description and characterization of the informative matter of the concepts НЕВДАЧА and FAILURE in the language conscience of the representatives of Ukrainian and American linguistic cultures by the psycholinguistic experiment results.

Конкретне моделювання змісту і структури окремих концептів як одиниць національної свідомості залишається одним з провідних завдань сучасної когнітивної лінгвістики. Для одержання доступу до змісту концепту, що розглядається лінгвокогнітологами передусім як глобальна одиниця мислинневої діяльності, необхідно якнай докладніше дослідити семантику ключового слова, яке номінує цей концепт.

На часі лінгвісти розмежовують лексикографічне значення – стисло сформульоване й зафіксоване в тлумачних словниках, і психолінгвістичне значення, що виявляється переважно експериментальними прийомами і визначається З.Д.Поповою та Й.А.Стерніним як впорядкована єдність усіх семантичних компонентів, реально пов'язаних з даною звуковою оболонкою в свідомості носіїв мови [5: 97]. Різноманітні психолінгвістичні експериментальні методики дозволяють дослідити індивідуальну свідомість носіїв мови, в якій образність, системне значення та індивідуальний смисл є нероздільними як психологічно реальний зміст слова [5: 99].

Психолінгвістичне значення слова є набагато ширшим та об'ємнішим за його лексикографічний варіант, який цілком входить у психологічно реальне значення [там само].

Дослідження структури й змісту концепту за допомогою психолінгвістичних експериментальних методик є надзвичайно актуальним у когнітивній лінгвістиці, про що свідчать численні наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців (М.М. Болдирева, С.А. Жаботинської, О.О. Залевської, Дж. Лакоффа, Р. Джекендоффа, О.С. Кубрякової, З.Д. Попової, Ю.С. Степанова, Й.А. Стерніна, Н.В. Уфимцевої та ін.).

У нашій науковій розвідці ми беремо за основу методику описання структури концепту, розроблену З.Д. Поповою та Й.А. Стерніним. Науковці обстоюють польовий принцип внутрішньої організації концепту, яку складають перцептивно-образний компонент, інформаційний зміст й інтерпретаційне поле [5]. Структуру концепту утворюють когнітивні ознаки, що ранжуються за ступенем яскравості в свідомості їхніх носіїв і впорядковуються в структурі концепту за польовою ознакою [там само].

Мета нашої статті полягає у розгляді специфіки виокремлення когнітивних ознак концепту й зіставному описанні інформаційного наповнення концептів НЕВДАЧА та FAILURE у мовній свідомості носіїв української та американської комунікативних культур за результатами психолінгвістичного експерименту.

Тож, відповідно до методики З.Д. Попової та Й.А. Стерніна [5: 203-204], одним із шляхів когнітивної інтерпретації даних психолінгвістичного дослідження є пряме когнітивне тлумачення вербальних реакцій, які узагальнюються безпосередньо в когнітивні ознаки. Отже, наповнення концепту здійснюється за рахунок асоціатів, що інтерпретуються як мовні репрезентації певних когнітивних ознак. При цьому асоціати, які є близькими за своїм семантичним змістом, узагальнюються в інтегральну когнітивну ознаку, що формулюється словесно. Конкретна ознака найчастіше номінується або найменуванням найчастотнішої реакції, або найбільш нейтральним у стилістичному аспекті словом.

Інформаційний зміст концепту – це мінімум когнітивних ознак, що визначають основні, найважливіші риси концептуалізованого предмета чи явища. Ці ознаки є найбільш суттєвими для самого предмета або його використання й характеризують його найважливіші диференційні ознаки, обов'язкові складові частини, основну функцію тощо [5: 109].

Зазвичай кількість інформаційних когнітивних ознак є незначною, це дефініційний мінімум ознак, які визначають сутність концепту. Інформаційне наповнення більшості концептів є близьким до змісту словникової дефініції ключового слова концепту, але в нього входять лише ознаки концепту, які диференціюють його денотат, а також виключаються випадкові, індивідуальні, енциклопедичні та оціночні ознаки, які слід відносити вже до інтерпретаційного поля, хоча, за свідченням З.Д. Попової та Й.А. Стерніна, не завжди можливо провести чітку межу між інформаційним та інтерпретаційним змістом концепту [5: 110].

Варто також зауважити, що кожную когнітивну ознаку можливо проранжувати за ступенем яскравості в структурі концепту у відповідності до відсотку опитуваних, котрі актуалізували конкретну ознаку.

Для експлікації інформаційного змісту концептів НЕВДАЧА та FAILURE ми використали такі психолінгвістичні методики, як вільний асоціативний експеримент, методика суб'єктивних дефініцій та експериментальне виявлення символіки.

У нашому дослідженні взяли участь 100 осіб – 30 чоловіків і 70 жінок. Серед респондентів – 57 осіб у віці від 18 до 25 років; 19 осіб у віці від 26 до 45 років і 24 особи у віці від 45 і більше. Рідна мова – українська.

В якості опитуваних виступили студенти і викладачі Кіровоградського національного технічного університету, лікарі, бібліотекарі, менеджери, юристи, приватні підприємці та адміністративні працівники міста Кіровограда.

Період проведення експерименту – 2008-2009 рр. Експеримент здійснювався в індивідуальній формі.

У результаті психолінгвістичного дослідження ми отримали 496 одиниць, що приймаємо за 100 %.

Учасниками нашого експериментального дослідження також були й представники американської лінгвостільноти, кількість яких нараховує 100 осіб: усі є громадянами Сполучених Штатів Америки, з них – 38 чоловіків і 62 жінки. Серед опитаних – 45 осіб у віці від 18 до 25 років; 32 особи у віці від 26 до 45 років і 23 особи у віці від 45 і більше. Рідна мова – англійська.

В якості респондентів виступили студенти університету м. Олбані, штат Нью-Йорк, США (State University of New York at Albany (SUNY), USA), працівники медичної галузі, викладачі, працівники сфери послуг, водії, інженери, менеджери, археологи, агенти з нерухомості та безробітні.

Експеримент було проведено в індивідуальній формі протягом 2009 р.

Загальна кількість асоціатів, отриманих у результаті опрацювання даних психолінгвістичного експерименту, становить 499 одиниць – 100%.

Як вже було попередньо зазначено, інформаційні ознаки концепту повинні бути близькими за змістом до словникового визначення ключового слова концепту. Тому, перш ніж безпосередньо виділити і проранжувати когнітивні ознаки інформаційної складової концептів НЕВДАЧА та FAILURE, слід надати тлумачення ключових слів досліджуваних концептів, а саме – *невдача* та *failure*, запропоновані у словниках української та англійської мов.

Тож, Великий тлумачний словник української мови визначає слово *невдача* таким чином: *невдале, безуспішне, не таке, як хтось бажав, закінчення, завершення чого-небудь* [6: 592]. У свою чергу, Новий тлумачний словник української мови (Т. 2) інтерпретує слово *невдача* в такий спосіб: *невдале, безуспішне, не таке, як хтось бажав, закінчення, завершення чого-небудь; поразка, крах, неуспіх, фіаско, провал* [7: 822].

Отже, враховуючи наведені в словниках визначення та спираючись на, головним чином, результати психолінгвістичного експерименту, розкриємо інформаційний зміст концепту НЕВДАЧА в українській мовній свідомості, що утворюється за рахунок таких когнітивних ознак:

1.НЕВДАЧА – це провал (3,8 %): провал (10); крах (3); фіаско (3); руйнування; здача; шкереберть (1).

2.НЕВДАЧА – це нереалізовані плани і бажання (3,2 %): нереалізованість (2); нездійснення (2); зірвані плани; бажання; нездійснення з різних причин запланованого; нездійснені бажання або плани людини, які пригнічують її; коли маєш певні плани, а тобі все заважає їх реалізувати й ти дуже розчарований у своїх силах; коли не складається так, як людина запланувала; період у житті людини, коли у неї не виходить зробити щось заплановане; комплекс подій, які призводять до нездійснення задумів і спричиняють погані настрої і роздратування людини; коли не збувається те, що ти плануєш і завдає тобі при цьому труднощів; збіг обставин або закономірність, які призводять до неможливості здійснення планів, намірів, дій; людські бажання, що не збулися; коли бажане є нездійсненим (1).

3.НЕВДАЧА – це відсутність бажаного результату (2,2 %): коли щось не вийшло (3); не отримати; небажаний наслідок чогось; безуспішне завершення чого-небудь; коли людина усвідомлює, що в неї нічого не виходить; негативний результат виконання справи через збіг обставин; явище, пов'язане з незадовільним негативним результатом досягнення чогось; дарма втрачені сили й гроші; конкретний результат невдало виконаних дій або бездіяльності людини (1).

4.НЕВДАЧА – це недосягнення мети (1,8 %): нереалізованість своїх цілей і бажань (3); коли під впливом певних подій людина не може досягти поставленої перед собою мети; коли людина не досягла того, чого прагнула та опустила руки; коли зусилля, витрачені на досягнення певної мети, виявилися марними; неможливість досягти поставленої мети; результат, що є протилежним очікуваній реалізації поставленої мети; стан людини, що пов'язаний із недосягненням нею певної мети через якісь несприятливі або непередбачувані події (1).

5.НЕВДАЧА – це брак успіху (1,2 %): неуспішність (2); неуспіх; немає успіху; неуспішний; втрата успіху; невизнаність (1).

6.НЕВДАЧА – це програш (1,2 %): програш (4); поразка (2).

7.НЕВДАЧА – це невідповідність реального стану речей очікуваному (0,8 %): невідповідність; невідповідність реальної ситуації тому, чого від неї очікували; щось безуспішне, неоправдане, не таке, як я хотів; постійна, повторювана несумісність бажань з можливостями (1).

Тепер з'ясуємо специфіку інформаційного наповнення концепту FAILURE, враховуючи тлумачення його ключового слова в Longman Dictionary of American English, що є таким: *failure is: 1) a lack of success in achieving or doing something; 2) someone or something that is not successful; 3) an occasion when a machine or part of your body stops working in the correct way; 4) an act of not doing something you should do or are expected to do* [9: 272]. Скористаємося також варіантами визначення цього слова, які подаються в The American Heritage College Dictionary of the English Language: *1) The condition or fact of not achieving the desired end or ends; 2) One that fails; 3) The condition or fact of being insufficient or falling short; 4) A cessation of proper functioning or performance; 5) Non-performance of what is requested or expected; omission; 6) The act or fact of failing to pass a course, a test, or an assignment; 7) A decline in strength or effectiveness; 8) The act or fact of becoming bankrupt or insolvent* [10: 490]. Що ж до Longman Dictionary of Contemporary English, то його інтерпретація слова *failure* є наступною: *1) a lack of success in achieving or doing something; 2) someone or something that is*

not successful; 3) an act of not doing something which should be done or which people expect you to do; 4) a situation in which a business has to close because of a lack of money; 5) an occasion when a machine or part of your body stops working properly; 6) an occasion when crops do not grow or produce food, for example because of bad weather [8: 562].

Зазначені дефініції та результати проведеного нами психолінгвістичного дослідження дозволяють описати інформаційне наповнення концепту FAILURE в американській мовній свідомості в наступних когнітивних ознаках:

1. FAILURE is personified in human being / Уособленням НЕВДАЧИ є людина (5,8 %): loser (5); me (2); alcoholic (2); my older brother; myself; I am one; the man in the mirror; human; world leaders; my brother-in-law; my ex-boyfriend; my ex-girlfriend; my own father; trolls; drug addict; this guy at work I know named Jason; soldiers; a bum; a bum standing on the corner asking me for money every time I pass; someone who owes me 3-months rent; soccer team after a bad performance; habitual criminal; a dependent person (1).

2. FAILURE is loss / НЕВДАЧА – це поразка (5,2 %): lose (8); loss (7); defeat (6); losing (3); defeated; checkmate (1).

3. FAILURE is lack of success / НЕВДАЧА – це брак успіху (3,6 %): unsuccessful (5); lack of success (4); when you don't succeed (2); fail (2); the opposite of success; when you do not succeed on a personal goal or task; when you have made an attempt and you haven't succeeded; when someone unsuccessfully completes a task; an unsuccessful result of a particular action (1).

4. FAILURE is personified in object or thing / Втіленням НЕВДАЧИ є об'єкт або річ (2,4 %): drugs (3); house; bank; eggs; bad pizza; excrement; any sad, depressing song; an empty notebook; the Titanic; my home made tattoo (1).

5. FAILURE is decline in strength / НЕВДАЧА – це послаблення (2 %): weak (3); breakdown (2); downgrade; decline; worsen; deterioration; weaken (1).

6. FAILURE is not achieving the desired end / НЕВДАЧА – це відсутність бажаного результату (1,6 %): not accomplishing smth one has set out to do (2); unachieved; either setting realistic goals and not achieving them or never setting goals at all; when an action doesn't have the desired outcome; not reaching a desired outcome; the condition or fact of not achieving the desired end or ends; when you can't meet the expected requirements or goals set by yourself (1).

7. FAILURE is omission / НЕВДАЧА – це помилка (1,4 %): mistake (4); error; a probable result of a mistake made; incorrect (1).

8. FAILURE is incompleteness / НЕВДАЧА – це незавершеність (1,2 %): incomplete (3); unfinished; the incompleteness of one's expectations; not being good enough to complete smth you set out to do (1).

9. FAILURE is nonperformance / НЕВДАЧА – це невиконання (1,2 %): when one doesn't carry out his or her responsibilities (2); non-fulfillment; undone; neglect; poor execution of smth planned (1).

10. FAILURE is crash / НЕВДАЧА – це крах (1,2 %): collapse (2); downfall; wreck; debacle; crash (1).

11. FAILURE is lack of smth / НЕВДАЧА – це недостатність чогось (1 %): lack (3); deficiency; inadequacy (1).

12. FAILURE is becoming bankrupt / НЕВДАЧА – це банкрутство (0,8 %): bankruptcy (2); broke (out of money); no money (1).

13. FAILURE is contradiction between expectation and reality / НЕВДАЧА – це невідповідність реального стану речей очікуваному (0,6 %): when it's not being up to someone else's expectations; to perform smth poorly, not like you were expected to; a state of mind that rejects reality (1).

14. FAILURE is personified in country / Втіленням НЕВДАЧИ є країна (0,4 %): Sudan; Scotland (1).

15. FAILURE is decline in effectiveness / НЕВДАЧА – це зниження ефективності (0,4 %): ineffectiveness; unproductivity (1).

16. FAILURE is life itself / НЕВДАЧА – це саме життя (0,2 %): life (1).

17. FAILURE is cessation of a proper machine work / НЕВДАЧА – це припинення належної роботи механізму (0,2 %): engine (1).

18. *FAILURE is cessation of a proper functioning of organs / НЕВДАЧА – це припинення належної роботи органів тіла (0,2 %): heart (1).*

19. *FAILURE is personified in bird / Втіленням НЕВДАЧИ є птах (0,2 %): crows (1).*

Слід зауважити, що для дослідження національної специфіки концептів передусім важливі відмінності в їхніх структурі та змісті, що, головним чином, виявляються в наявності тих когнітивних ознак, які не співпадають, у різному ступені яскравості певних когнітивних ознак, у різній польовій організації однойменних концептів і т. ін.

Результати виокремлення та ранжування когнітивних ознак на основі даних проведеного психолінгвістичного експерименту свідчать про те, що інформаційна складова концептів НЕВДАЧА та FAILURE в українській та американській мовній свідомості має більше відмінностей, аніж подібностей.

Перш за все, слід зазначити, що інформаційний зміст концепту FAILURE актуалізується в значно більшій кількості когнітивних ознак, ніж інформаційне наповнення концепту НЕВДАЧА – 19 і 7 відповідно, отже, відсоток асоціатів, у яких об'єктивується український концепт, становить 14,2 %, тоді як відносна кількість вербальних реакцій для актуалізації американського концепту складає 29,6 %. Вочевидь, це пов'язано з більш розгалуженою й багатшою семантикою ключового слова концепту FAILURE – *failure*, що має 8 лексико-семантичних варіантів і дозволяє виокремити більшу кількість когнітивних ознак відповідно до методики формування інформаційної складової концепту, на яку ми спираємося. Яскрава полісемантика *failure* може свідчити про вищий рівень пізнаності явища *невдачі* свідомістю американських мовців із врахуванням усіх його зв'язків і відношень, які фіксуються за допомогою мови людською свідомістю при відбитті дійсності мисленням, що й відображено в лексикографічних джерелах [3: 6]. У свою чергу, ключове слово концепту НЕВДАЧА – *невдача* позиціонується в тлумачних словниках в основному як моносемантичне, концептуалізація цього явища українською лінгвосвідомістю є вужчою, відповідно й інформаційне наповнення досліджуваного концепту буде необ'ємним.

Як видно з даних на табл.1, еквівалентні для обох концептів когнітивні ознаки можуть мати різний рейтинг відповідно до кількості асоціатів, які формують ці ознаки. Так, для сприйняття й розуміння українцями феномену *невдачі* найважливішою інформаційною когнітивною ознакою виступає *НЕВДАЧА – це провал (3,8 %)*, тоді як для носіїв американської лінгвосвідомості найрейтинговішою є ознака *FAILURE is personified in human being (5,8 %)*. Ймовірно, що це певним чином дозволяє говорити про колективну пасивну сутність українців як одну з провідних рис національного характеру, для якого

Таблиця 1

Рейтинг інформаційних когнітивних ознак концептів НЕВДАЧА та FAILURE в українській та американській лінгвосвідомості

№	КОНЦЕПТ НЕВДАЧА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОСВІДОМОСТІ	%	КОНЦЕПТ FAILURE В АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІНГВОСВІДОМОСТІ	%
1.	НЕВДАЧА – це провал	3,8 %	FAILURE is personified in human being	5,8 %
2.	НЕВДАЧА – це нереалізовані плани і бажання	3,2 %	FAILURE is loss	5,2 %
3.	НЕВДАЧА – це відсутність бажаного результату	2,2 %	FAILURE is lack of success	3,6 %
4.	НЕВДАЧА – це недосягнення мети	1,8 %	FAILURE is personified in object or thing	2,4 %
5.	НЕВДАЧА – це брак успіху	1,2 %	FAILURE is decline in strength	2 %
6.	НЕВДАЧА – це програш	1,2 %	FAILURE is not achieving the desired end	1,6 %

7.	НЕВДАЧА – це невідповідність реального стану речей очікуваному	0,8 %	FAILURE is omission	1,4 %
8.			FAILURE is incompleteness	1,2 %
9.			FAILURE is nonperformance	1,2 %
10.			FAILURE is crash	1,2 %
11.			FAILURE is lack of smth	1 %
12.			FAILURE is becoming bankrupt	0,8 %
13.			FAILURE is contradiction between expectation and reality	0,6 %
14.			FAILURE is personified country	0,4 %
15.			FAILURE is decline in effectiveness	0,4 %
16.			FAILURE is life itself	0,2 %
17.			FAILURE is cessation of a proper machine work	0,2 %
18.			FAILURE is cessation of a proper functioning of organs	0,2 %
19.			FAILURE is personified in bird	0,2 %
	Усього	14,2 %		29,6 %

останнім часом також є типовими песимізм, безнадія, безініціативність і т.ін. Тоді як наведена нами перша в рейтингу інформаційна когнітивна ознака концепту FAILURE разом з такими ознаками, як *FAILURE is personified in object or thing (2,4 %)*, *FAILURE is personified in country (0,4 %)*, *FAILURE is life itself (0,2 %)* та *FAILURE is personified in bird (0,2 %)* дозволяє зазначити про такі типові риси американського національного характеру, як самостійність, відповідальність, можливість покладатися виключно на себе та особисто відповідати за негативний результат своєї діяльності. У цьому випадку доречним буде згадати про таку семантичну доміную в англійській мові, як агентивність, що зазвичай виражається номінативними та номінативоподібними конструкціями і підкреслює активну орієнтацію англомовного семантичного універсуму. Англійська мова уявляє всі життєві ситуації, що відбуваються з нами, таким чином, ніби ми особисто повністю керуємо ними, а всі наші очікування і надії перебувають виключно під нашим особистим контролем [1: 18].

Номінативні конструкції в англійській мові, як правило, перекладають основну частину відповідальності за успіх або невдачу певних дій на особу, яка їх виконує на відміну від різноманітних конструкцій української мови [1: 19]. Англійська мова не має засобів вираження якоїсь іраціональності; є очевидним те, що при номінативних конструкціях і жорсткій структурі речення (порядок слів фіксований) можна спостерігати прямий причинно-наслідковий зв'язок між діями мовців і наслідками, які логічно прораховуються [3: 20]. Таким чином, для представників англомовного середовища досить характерною є концепція «справедливого світу», або «на що заслуговуєш, те й отримаєш», яка базується на причинно-наслідковому зв'язку між високими особистими здібностями, завзятою працею і здобутим високим матеріальним і соціальним становищем [там само]. У цьому контексті варто зауважити, що українська мова все-таки тяжіє до безособовості чи неозначеної особовості, коли не суб'єкт виконує певну дію по відношенню до «когось» чи до «чогось», а навпаки, «щось» виконується по відношенню до суб'єкта [2: 273].

Другою когнітивною ознакою, що присутня в складеному нами рейтингу, є ознака *НЕВДАЧА – це нереалізовані плани і бажання (3,2 %)*, що актуалізує інформаційне наповнення українського концепту, і *FAILURE is loss (5,2 %)*, яка об'єктивує інформаційний зміст згадуваного концепту FAILURE. Тож, можливо припустити, що для представників української лінгвокультури розчарування від нездійснення запланованого та бажаного є

сильнішим за сам факт поразки або програшу (відповідна когнітивна ознака **НЕВДАЧА – це програш** кількісно представлена всього 1,2 % асоціатів у порівнянні з наведеними відсотками, які складають еквівалентну інформаційну ознаку концепту FAILURE). Для представників американської комунікативної спільноти факт поразки, програшу є більш значущим у сприйнятті й розумінні такого явища, як *невдача*. У свою чергу, когнітивна ознака **FAILURE is not achieving the desired end** сформована за рахунок всього 1,6 % вербальних реакцій, і за кількісним наповненням є, звичайно, меншою за наведену попередню ознаку українського концепту НЕВДАЧА – **НЕВДАЧА – це нереалізовані плани і бажання**.

Суттєвими за кількісним складом когнітивними ознаки, що диференціюють денотати досліджуваних концептів, є також такі ознаки, як **НЕВДАЧА – це брак успіху (1,2 %)** та **FAILURE is lack of success (3,6 %)**. Ознака **FAILURE is lack of success** має більший відсоток вербальних реакцій, які її формують і третє місце в рейтингу на відміну від аналогічної ознаки, що репрезентує концепт НЕВДАЧА – вона є втричі менш об'ємною та займає п'яте місце в рейтингу, що свідчить про дещо більш чітке розуміння американськими мовцями явища невдачі як протилежного за своєю семантикою феномену успіху.

Через неабияку багатозначність свого ключового слова інформаційний зміст концепту FAILURE реалізується і в таких ознаках, як FAILURE is decline in strength, FAILURE is omission, FAILURE is incompleteness, FAILURE is nonperformance, FAILURE is lack of smth, FAILURE is becoming bankrupt, FAILURE is cessation of a proper machine work тощо, які є відсутніми в інформаційному наповненні концепту НЕВДАЧА і є свідченням ширшої концептуалізації феномену невдачі американськими респондентами, аніж українськими, що фіксується й у лексикографічних джерелах.

Перспективним у подальших дослідженнях з цієї проблеми нам видається формування та зіставний аналіз на базі когнітивних ознак інтерпретаційної складової концептів НЕВДАЧА та FAILURE у свідомості представників зіставляваних лінгвокультур і більш докладне описання будови зазначених концептів за результатами психолінгвістичних експериментів в термінах ядра і периферії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гунина Л.А. Культурные доминанты в английской концептосфере // Электронный вестник центра переподготовки и повышения квалификации по филологии и лингвострановедению. – Online: <http://evcppk.ru/article.php?id=1>
2. Кузнецов В.Б. Персоніфікація деяких іменників як важливий вид трансформації при перекладі з української мови на англійську // ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Випуск 17. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2004. – С. 273-275.
3. Ларина Т.В. Английский стиль фатической коммуникации // Жанры речи. Саратов: Колледж. – 2005. – №4. – С. 261-285.
4. Литвин Ф.А. Многозначность слова в языке и речи (на материале английского языка). Изд.2. – М.: УРСС, 2005. – 118 с.
5. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1140 с.
7. Новий тлумачний словник української мови: У 4-х томах / Для студ. вищих та серед. навч. закладів / Укл. В. Яременко, О. Сліпущко. – К.: Аконті, 1998. – 912 с. (Т. 2).
8. Longman Dictionary of Contemporary English. – London: Addison Wesley Longman Limited/Pearson Education, 2005. – 1950 p.
9. Longman Dictionary of American English. – New York: Pearson ESL, 2002. – 933 p.
10. The American Heritage College Dictionary of the English Language, 3-d Edition. – Boston/New York: Houghton Mifflin Company, 1997. – 1630 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віра Калініченко – аспірант кафедри перекладу і загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика.